

ВИСНОВОК

**рецензента, доктора педагогічних наук, професора Н.П. Волкової
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертаційної роботи
Кірюхіної Марини Володимирівни «Гуманітарна підготовка майбутніх
технічних фахівців авіаційної галузі бакалаврського рівня з
використанням інноваційних технологій», подану на здобуття ступеня
доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності
015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)**

Процеси євроінтеграції, соціально-економічні явища в державі, інтеграція України у європейську та світову систему освіти висувають нові вимоги до професійної підготовки сучасних фахівців авіаційної галузі, серед яких провідне місце належить саме гуманітарній підготовці, яка формує систему ціннісних орієнтацій майбутнього фахівця, закладає основи його гуманістичного світогляду, дає змогу досягнути місце і роль людини у світі, вчить мислити і діяти конструктивно та творчо. На цьому акцентовано і в міжнародних, вітчизняних та галузевих нормативно-правових актах (Національна стратегія розвитку освіти України на період 2012–2021 рр., Проект концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 рр.; програма Всесвітнього центру виживання й проблем ХХІ ст. при ООН «Глобальна освіта з космічним баченням життя»); циркуляри Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО) та нормативно-правові документи авіаційної галузі – «Повітряний кодекс України», «Конвенція про міжнародну цивільну авіацію» та ін.). З огляду на зазначене актуальність теми дисертаційної роботи М. В. Кірюхіної «Гуманітарна підготовка майбутніх технічних фахівців авіаційної галузі бакалаврського рівня з використанням інноваційних технологій» є очевидною.

Важливість рецензованого дослідження підтверджує й те, що воно відповідає основним напрямкам досліджень кафедри психології, педагогіки та філософії Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського «Психолого-педагогічні засади реформування організації та

змісту діяльності вищої школи в Україні (теоретико-методологічний аспект)» (реєстраційний № 0116U004581).

Дисертанткою чітко визначено об'єкт, предмет, сформульовано мету, гіпотезу й відповідно завдання дослідження, обґрунтовано вибір методів пошукової роботи. Слід зазначити, що структура роботи відрізняється логічною продуманістю, збалансованістю складових частин і підпорядкована реалізації основних завдань дослідження.

На підставі аналізу наукової та науково-методичної літератури з досліджуваної проблематики дисертанткою розкрито теоретико-педагогічні засади гуманітарної підготовки майбутніх технічних фахівців авіаційної галузі у вітчизняній і закордонній практиці. Студіювання праць науковців, вивчення досвіду гуманітарної підготовки авіаційних фахівців технічних спеціальностей у закладах вищої освіти Латвії, Литви, Польщі, Чехії, Німеччини, США дозволило встановити основні шляхи вдосконалення гуманітарної підготовки: зміна характеру побудови дисциплін гуманітарної підготовки через оновлення їх проблематики, інтеграцію змісту гуманітарних та професійнозорієнтованих навчальних дисциплін, інноваційну трансформацію методики викладання і вивчення гуманітарних дисциплін; розширення переліку курсів гуманітарної підготовки за вибором, які варіюються та будуються на інтегрованих коротких курсах гуманітарних дисциплін; відмова від досконалого академічного «занурення» у гуманітарний предмет, створення умов для формування затребуваних у сучасному суспільстві метанавичок та загальних компетентностей майбутнього фахівця.

Сильною стороною дисертації є теоретично обґрунтований авторський погляд на «гуманітарну підготовку майбутніх технічних фахівців авіаційної галузі», яку презентовано як невід'ємну складову професійної підготовки майбутнього фахівця, спрямовану на формування динамічної системи знань і умінь, творчої активності і конструктивної дії, власного світобачення,

особистісних якостей (світоглядних, громадянських) та цінностей на основі викладання положень гуманітарних наук.

Вагомим здобутком Марини Володимирівни вважаємо обґрунтування феномену гуманітарна компетентність майбутніх технічних фахівців авіаційної галузі, яку авторка визначає як інтегральну сукупність ціннісно-мотиваційної сфери майбутнього фахівця, знань з гуманітарних дисциплін, умінь їх застосовувати в міжособистісних стосунках, освітній та соціально-професійній діяльності, навичок свідомої діяльності та спілкування в соціумі, вільної орієнтації в інформаційних потоках, зокрема, в мережі Internet, здатності критично мислити, здійснювати системний аналіз проблемної ситуації (в освітній та професійній діяльності, повсякденному житті, міжособистісних стосунках тощо), переходити від процесуальної діяльності до творчої, аналізувати результати своєї освітньої діяльності та досягати особистих цілей, усвідомлювати необхідність саморозвитку і самоосвіти.

Цілком підтримуємо дисертантку в її прагненні обґрунтувати структурні компоненти гуманітарної компетентності майбутніх технічних фахівців авіаційної галузі бакалаврського рівня, а саме: ціннісно-мотиваційний (професійно-значущі мотиви, установки і цінності; ставлення до знань з гуманітарних дисциплін, готовність до їх використання в освітній та професійній діяльності, повсякденному житті); когнітивний (оволодіння знаннями з гуманітарних дисциплін, уміннями їх набуття); діяльнісний (досвід використання знань з гуманітарних дисциплін у різноманітних стандартних та нестандартних ситуаціях освітньої та професійної діяльності, повсякденному житті); рефлексивний (здатність до аналізу, об'єктивної оцінки та саморегуляції власної освітньої діяльності та професійної підготовки).

Означені компоненти за твердженням дисертантки є критеріями для оцінки рівня сформованості гуманітарної компетентності майбутнього технічного фахівця авіаційної галузі: ціннісно-мотиваційний (відображає

усвідомлення необхідності й значимості гуманітарних знань, навичок та вмінь їх використання в освітній та професійній діяльності, для особистісного розвитку самоосвіти); когнітивний (визначає рівень сформованості та системність теоретичних гуманітарних знань, розуміння сутності, змісту, цілей та місця знань з гуманітарних дисциплін у професійній діяльності); діяльнісний (дозволяє встановити рівень дієвості теоретичних гуманітарних знань, сформованості практичних умінь та навичок їх використання на практиці в освітній та професійній діяльності, повсякденному житті, міжособистісних стосунках, роботі з інформацією тощо, набуттям досвіду застосовувати уміння у самостійній пізнавальній діяльності); рефлексивний (дозволяє оцінити вміння свідомо контролювати результати своєї освітньої діяльності, визначати рівень власного розвитку, оцінювати динаміку особистісного зростання).

На особливу увагу заслуговує розроблена, теоретично обґрунтована й експериментально перевірена модель гуманітарної підготовки майбутніх технічних фахівців авіаційної галузі бакалаврського рівня з використанням інноваційних технологій, яка передбачає: цільовий, методологічний, змістово-організаційний, оціночно-результативний компоненти. Авторкою доведено, що реалізація розробленої моделі забезпечує послідовність і неперервність процесу формування гуманітарної компетентності майбутнього технічного фахівця авіаційної галузі, який є кумулятивним: результати, отримані на попередніх етапах, трансформуються й інтегруються, стають основою для виконання освітніх та професійних завдань на наступних етапах.

До переваг роботи Марини Володимирівни можна віднести її безсумнівне практичне значення, яке полягає в тому, що авторкою науково обґрунтована модель гуманітарної підготовки майбутніх технічних фахівців авіаційної галузі бакалаврського рівня з використанням інноваційних технологій пройшла апробацію і може бути впроваджена в освітній процес закладів вищої освіти; дібрано та адаптовано пакет діагностичних матеріалів для визначення рівня

гуманітарної компетентності курсантів; оновлено зміст навчальних дисциплін «Історія України та української культури», «Основи політології, правознавства та психології», «Основи соціології, культурології та філософії» з метою збагачення їх викладання інноваційними технологіями навчання; розроблено та впроваджено в освітній процес авторські спецкурси «Історія авіації України», «Корпоративна культура авіаційних компаній та етика ділового спілкування» з урахуванням можливостей інноваційних технологій.

Матеріали дисертації можуть бути використані в практичній роботі викладачів закладів вищої освіти, в яких здійснюється підготовка бакалаврів спеціальності 272 «Авіаційний транспорт» для покращення та збагачення гуманітарної підготовки майбутніх технічних фахівців авіаційної галузі.

Дисертанткою вповні виконано вимоги наказу Міністерства освіти і науки № 1220 від 23.09.2019 р. «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук». Всі наукові положення, висновки і результати дисертаційного дослідження висвітлено в 13 наукових працях, з яких: 6 – статей в наукових фахових виданнях України; 1 – стаття у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз; 6 – матеріали конференцій.

На підставі висвітленого можна констатувати, що всі завдання дослідження автором ретельно проаналізовані, його результати ґрунтовно перевірені достовірними сучасними методами дослідження; всі положення роботи якісно аргументовані й підкріплені посиланнями на відповідні джерела; висновки, представлені у дисертації, свідчать про цілісність і логічну завершеність дослідження та відповідають поставленим завданням.

Високо оцінюючи результати дослідження М. В. Кірюхіної, доцільно висловити окремі моменти дискусійного характеру, що виникли в процесі рецензування дисертації.

1. Доводячи важливість гуманітарних дисциплін для становлення

особистості майбутніх фахівців технічних спеціальностей у закладах вищої освіти та досліджуючи особливості гуманітарної підготовки авіаційних фахівців технічних спеціальностей першого (бакалаврського) рівня у закладах вищої освіти Латвії, Литві, Польщі, Чехії, Німеччині, США, авторці доцільно було б акцентувати увагу не лише на переліку дисциплін гуманітарного блоку, які вивчаються здобувачами бакалаврського рівня, а й проаналізувати компетентності, які вони набувають, вивчаючи зазначені дисципліни.

2. Розкриваючи можливості технології ситуативного навчання, авторці доцільно було б дійти висновку, під час вивчення яких навчальних дисциплін дані технології необхідно використовувати на практичних заняттях. Нажаль представлено лише аналіз поглядів науковців.

3. На наш погляд, можливості технології проблемного, ситуаційного, проєктного навчання, ІКТ у підвищенні ефективності гуманітарної підготовки та формуванні гуманітарної компетентності майбутніх технічних фахівців авіаційної галузі бакалаврського рівня доцільно було б представити у вигляді таблиці.

4. Авторка обґрунтовує необхідність оновлення змісту гуманітарної підготовки майбутніх технічних фахівців авіаційної галузі бакалаврського рівня за рахунок збагачення змісту окремих дисциплін. Бажано було б представити питання, якими було доповнено їх зміст (що саме розроблено і чим збагачено).

5. Більш ґрунтовного висвітлення потребує механізм моніторингу кожного критерію гуманітарної компетентності майбутніх технічних фахівців авіаційної галузі під час проведення констатувального й контрольного етапів експериментального дослідження. Упевнена, що дані результати збагатили б роботу.

6. Дисертаційна робота не позбавлена технічних, орфографічних огріхів, стилістичних неточностей.

Втім, висловлені зауваження не применшують цінності дослідження. В цілому, дисертаційна робота Кірюхіної Марини Володимирівни безсумнівно є самостійним і цілком завершеним результатом наукових пошуків дослідниці, відзначається безперечною актуальністю важливої та значущої проблеми професійної освіти, містить значні наукові доробки, нові, раніше незахищені наукові положення. У зв'язку із вищенаведеним вважаю, що дисертаційна робота Кірюхіної Марини Володимирівни «Гуманітарна підготовка майбутніх технічних фахівців авіаційної галузі бакалаврського рівня з використанням інноваційних технологій» за актуальністю, новизною теоретичних результатів, високим рівнем проведених досліджень відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (zareestrowanogo в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пп. 9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій раді на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 015 – професійна освіта.

Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри інноваційних технологій з
педагогіки, психології та соціальної роботи
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»

Н.П. Волкова

